

ATRAKTIVITA UČITEĽSKÉHO POVOLANIA

Cieľom tejto analýzy je prezentovať výsledky prieskumu, ktorý sa zameriaval na hodnotenie atraktívnosti učiteľského povolania a zmeny potrebné na jeho zatraktívnenie. Cieľovými skupinami prieskumu boli učitelia, vysokoškolskí študenti učiteľstva, vysokoškolskí študenti neučiteľských odborov a študenti gymnázií a stredných odborných škôl. Podľa výsledkov prieskumu je učiteľská profesia prítiažlivá predovšetkým vďaka práci s mladými ľuďmi. Najviac od tejto profesie študentov odrádzal nízky plat a práve zlepšenie finančného ohodnotenia dominovalo v rebríčku zmien potrebných na zatraktívnenie profesie. 78 % zo všetkých opýtaných nesúhlasí s tvrdením, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená. Väčšina učiteľov a študentov učiteľstva zapojených do prieskumu by sa pre toto povolanie rozhodla znova. Takmer tri štvrtiny opýtaných študentov učiteľských odborov plánujú po skončení štúdia pracovať ako učitelia.

Materiál prezentuje názory autorky a Inštitútu vzdelávacej politiky, ktoré nemusia nevyhnutne odzrkadľovať oficiálne názory a politiky Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Cieľom komentárov IVP je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti vzdelávania, vedy a výskumu. Práca neprešla jazykovou úpravou. Za cenné pripomienky, rady a odporúčania ďakujem Michaele Bednárík, Pavlovi Galášovi, Michalovi Rehúšovi, Jánovi Tomanovi a Samovi Varsikovi.

Materiál prešiel recenzným konaním. Recenzentami boli Ľuba Habodászová, Jozef Miškolci a Anna Symington-Maar.

Obsah

1. Úvod a zhrnutie.....	2
1.1 Metodológia prieskumu	4
2. Faktory atraktivity učiteľskej profesie.....	5
2.1 Pozitívne stránky učiteľskej profesie	5
2.2 Negatívne a náročné stránky učiteľskej profesie	7
2.3 Zmeny potrebné na zvýšenie atraktivity profesie učiteľa	10
3. Platy učiteľov.....	12
3.1 Výška adekvátneho platu učiteľa	12
3.2 Zásluhová zložka platu učiteľa	15
4. Výber učiteľského povolania a záujem oň.....	16
4.1 Spokojnosť s výberom učiteľského povolania.....	16
4.2 Voľba učiteľského študijného programu	18
4.3 Záujem o učiteľské povolanie.....	19
5. Spoločenské ocenenie práce učiteľa a predstava o učiteľskej profesii.....	21
5.1 Spoločenské ocenenie práce učiteľa.....	21
5.2 Predstava o učiteľskej profesii.....	22
Záver a odporúčania.....	22

1. Úvod a zhrnutie

Kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní kvalitného vzdelávania majú učitelia. Predpokladáme, že môže existovať súvis medzi kvalitou pedagógov a atraktivitou učiteľskej profesie. Z viacerých údajov však vyplýva, že atraktivita tohto povolania je na Slovensku relatívne nízka. Podľa medzinárodného prieskumu OECD TALIS (2019) iba 4,5 % učiteľov na Slovensku verí, že učiteľská profesia je v spoločnosti ocenená. Spomedzi ekonomicky najvyspelejších krajín ide o najnižšiu mieru ocenenia (priemer krajín OECD je 19,7 %). Domáce dáta (CVTI) z roku 2017 zase ukazujú, že 67 % z prijatých študentov na učiteľstvo sa na štúdium aj zapísalo, zatiaľ čo priemer pre všetky odbory bol 89 %. Počet prihlásených študentov na učiteľstvo z celkového počtu prihlásených študentov na vysoké školy klesol od roku 2011 po rok 2017 o 3 p.b. (CVTI, 2017). Aj z týchto dôvodov sme sa v spolupráci s Útvorom hodnoty za peniaze (Ministerstvo financií SR) rozhodli zrealizovať prieskum zameraný na atraktivitu učiteľskej profesie.

Cieľom prieskumu bolo identifikovať faktory, ktoré môžu pozitívne alebo negatívne vplývať na atraktivitu povolania, zistiť názory kľúčových aktérov (učitelia, vysokoškolskí študenti učiteľstva, vysokoškolskí študenti neučiteľských odborov a študenti gymnázií a stredných odborných škôl) na atraktivitu učiteľskej profesie a lepšie porozumieť rozdielom v ich názoroch z hľadiska regiónov, veku pedagógov a pohlavia respondentov.

V analýze prezentujeme zistenia z prieskumu. Tieto výsledky môžu prispieť k odbornej diskusii o atraktivite učiteľskej profesie. Zároveň môžu slúžiť ako východisko pri tvorbe ďalších analýz v tejto oblasti, ako aj prispieť k formulovaniu opatrení na prítiahnutie alebo udržanie kvalitných učiteľov.

Podľa výsledkov prieskumu boli najčastejšími motiváciami pre výber učiteľskej profesie práca s mladými ľuďmi, vychovávanie a odovzdávanie hodnôt a odovzdávanie vedomostí. Pri porovnaní motivácií podľa veku pedagógov sa ukázal pokles spoločenského statusu povolania; ako jeden z hlavných dôvodov výberu profesie uviedlo spoločenské ocenenie povolania 15 % z najstarších pedagógov, z najmladších učiteľov to boli 4 %.

K rozhodnutiu nestáť sa učiteľom väčšinu študentov viedli nízky plat, nízke spoločenské uznanie a zlý obraz profesie učiteľa, príliš veľa stresu a málo možností na profesijný rast. Študentov z východného Slovenska a Trenčianskeho kraja relatívne častejšie od profesie odradili iné než platové dôvody. Naopak, pre študentov z Bratislavského a Trnavského kraja boli nízke platy významnejším faktorom neatraktivity učiteľskej profesie. Nízky plat je najzásadnejším dôvodom voľby iného povolania pre obe pohlavia, no častejšie odradil mužov než ženy.

Pedagógovia a budúci učitelia¹ považujú za najnáročnejšie aspekty profesie nedostatok disciplíny a motivácie u niektorých žiakov, stres a veľké pracovné zaťaženie okrem učenia. Starší učitelia nad 61 rokov najviac hodnotili, že náročnosť profesie spôsobuje nedostatok disciplíny a motivácie u niektorých žiakov. Príliš veľké pracovné zaťaženie okrem učenia je dôležitým faktorom náročnosti pre všetky vekové skupiny s výnimkou najmladších pedagógov. Príliš veľa stresu trápí predovšetkým vekovú kohortu od 31 do 40 rokov.

Ako najdôležitejšie zmeny na zlepšenie atraktivity učiteľskej profesie uviedlo najviac respondentov vyšší plat, vyššie spoločenské uznanie a lepší obraz profesie učiteľa, lepšie pracovné podmienky a viac možností na profesijný rast. Možnosť vyšší plat označilo 59 % respondentov z Prešovského kraja, zatiaľ čo respondenti z ostatných krajov Slovenska túto možnosť označovali frekventovanejšie (priemer za všetky kraje je 70 %).

---

¹ Pod pojmom budúci učitelia rozumieme v celom texte vysokoškolských študentov v učiteľských študijných programoch.

Adekvátny čistý plat pre začínajúceho učiteľa je podľa prieskumu priemerne 857 eur. Táto suma predstavuje takmer 1,5-násobok odhadovaného platu začínajúceho učiteľa v roku 2018² (MŠVVaŠ SR, 2019). Odvtedy sa rozdiel medzi vtedajšími platovými očakávaniami a súčasnou realitou zmenšil, vzhľadom k zvýšeniu plátov o 10 % k 1.1.2019 a zvýšeniu plátov mladých učiteľov od 1.9.2019. Najbližšie sa platy budú zvyšovať všetkým učiteľom o 10 % k 1.1.2020. V priemere najvyšší plat by začínajúcim učiteľom dali vysokoškolskí študenti neučiteľských smerov, najmenej by začínajúcim učiteľom dopriali súčasní pedagógovia. Respondenti z Bratislavského a Trnavského kraja by v priemere dali začínajúcim učiteľom viac ako 900 eur mesačne, opýtaní žijúci v ostatných krajoch si myslia, že plat by mal byť nižší (800 - 860 eur).

Adekvátny čistý plat pre učiteľa s 10-ročnou praxou je podľa opýtaných najmenej 1152 eur. To je o 28,7 % viac ako odhad priemerného platu učiteľa s 10-ročnou praxou (vrátane odmien a príplatkov) v roku 2018 (MŠVVaŠ SR, 2019). Podobne ako v prípade platu začínajúcich učiteľov, aj tu dochádza k znižovaniu rozdielov medzi vtedajšími očakávaniami a súčasnou realitou. Obyvatelia Bratislavského, Trnavského, Banskobystrického a Žilinského kraja by učiteľom s 10-ročnou praxou dali mierne vyššie platy oproti ostatným opýtaným.

Zásluhová zložka (udelená na základe hodnotenia kvality práce učiteľa zo strany vedenia školy) by podľa zisťovania mala tvoriť 21,8 % platu. Variabilnú zložku mzdy učiteľov na základe rozhodnutia vedenia školy (osobný príplatok a odmena) v súčasnosti tvorí v priemere 14 % platu (MŠVVaŠ SR, 2019).

Väčšina učiteľov a študentov učiteľstva zapojených do prieskumu je spokojná s výberom svojho povolania. Spomedzi opýtaných učiteľov by sa pre toto povolanie znova rozhodlo 87 % z nich. Najviac učiteľov, ktorí by sa znova rozhodli pre učiteľské povolanie, žije v Trnavskom (94 %), Trenčianskom (93 %) a Žilinskom kraji (93 %). Relatívne menej ich je v Banskobystrickom (79 %), Bratislavskom (82 %) a Nitrianskom kraji (82 %).

Takmer 92 % pedagógov si nevie predstaviť, že by v budúcnosti zmenili svoje povolanie. Zmenu povolania si nevedia predstaviť najmä starší učitelia – takmer všetci (98 %) pedagógovia vo veku 61 a viac rokov sa vyjadrili, že zmena povolania je pre nich nepredstaviteľná. Spomedzi najmladších učiteľov (vo veku do 30 rokov) tak uviedlo 83 % opýtaných.

Učiteľský študijný program si ako svoju prvú voľbu medzi ostatnými možnosťami vybralo 41 % učiteľov a „skôr“ prvou voľbou bol pre ďalších 39 % učiteľov. Najviac pedagógov, pre ktorých učiteľský študijný program bol ich prvou voľbou, je v Trenčianskom (47 %), Banskobystrickom (46 %) a Prešovskom kraji (46 %). Učitelia z Bratislavského kraja sa častejšie vyjadrili, že štúdium učiteľstva nebola ich prvá voľba. Vo výraznejšej miere rozhodne súhlasili s tvrdením, že učiteľstvo bola ich prvá študijná voľba, najstarší pedagógovia nad 61 rokov (57 %). Spomedzi najmladších učiteľov (do 30 rokov) sa s tvrdením stotožnilo 34 % opýtaných.

Spomedzi študentov učiteľstva si učiteľský program ako prvú voľbu vybralo 35 % z nich a ďalších 43 % sa vyjadrilo, že skôr súhlasí s tvrdením, že to bola ich prvá voľba. Častejšie sa pre prvú voľbu vyjadrili študenti z Košického kraja (46 %). Menej pochádza z Bratislavského (24 %) a Trnavského kraja (28 %).

Necelé tri štvrtiny opýtaných študentov učiteľských odborov sa plánujú po skončení štúdia zamestnať ako učitelia. Mierne viac študentov deklaruje, že chcú pokračovať v učiteľskej profesii, pochádza z Košického (80 %), Banskobystrického (77 %) a Trnavského kraja (76 %) a menej z Bratislavského kraja (67 %). Varsik (2019) uvádza, že z absolventov končiacich v rokoch 2014-2017 a zamestnaných v školských rokoch 2016/17 alebo 2017/18 sa v školstve uplatnilo 55 % študentov učiteľstva

---

² Iba pedagogickí zamestnanci, okrem materských škôl, základných umeleckých škôl a jazykových škôl.

matematiky, 48 % učiteľstva slovenského jazyka a literatúry, 36 % učiteľstva anglického jazyka a 30 % učiteľstva nemeckého jazyka.

Nad zápisom do vzdelávacieho programu s cieľom stať sa učiteľom uvažuje 6 % vysokoškolákov iného než učiteľského študijného programu. Zo skupiny stredoškolských študentov uvažuje nad štúdiom učiteľstva 17 % respondentov. Podľa dát CVTI SR sa v roku 2017 na učiteľský odbor hlásilo približne 10 % zo všetkých uchádzačov o vysokoškolské štúdium.

78 % zo všetkých opýtaných nesúhlasí s tvrdením, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená. Vo väčšej miere sa tak vyjadrili vysokoškolskí študenti neučiteľských smerov (82 %). Naopak, najväčšiu vieru v ocenenie práce učiteľa spoločnosťou majú budúci učelia – 27 % z nich sa nestotožňuje s výrokom, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená.

Najväčší vplyv na predstavu o učiteľskej profesii mali podľa študentov neučiteľských odborov a stredoškolákov ich bývalí učelia a ich rodina a sociálne prostredie, ktoré im umožnilo dobre sa spoznať s jedným alebo viacerými učiteľmi.

1.1 Metodológia prieskumu

Zber primárnych údajov bol realizovaný agentúrou FOCUS v termíne 6. 4. – 26. 4. 2018 a bol uskutočnený metódou osobných rozhovorov zaznamenávaných do počítača. Výber respondentov bol realizovaný metódou kvótného výberu na základe údajov poskytnutých Inštitútom vzdelávacej politiky. Prílohou dokumentu sú dotazníky a metodologické správy, ktoré obsahujú použité kvóty a ich naplnenie v prieskume. Vzhľadom na cieľ prieskumu a zahraničné skúsenosti boli identifikované štyri cieľové skupiny, ktoré sú súčasťou vzorky: študenti gymnázií a stredných odborných škôl študujúci v maturitných odboroch – končiace ročníky (SŠ), vysokoškolskí študenti v učiteľských študijných programoch – denná forma (VŠU), vysokoškolskí študenti na ostatných ako učiteľských študijných programoch (VŠO) a pedagogickí zamestnanci v základných a stredných školách (PED). Ak nie je v poznámke pod čiarou uvedené inak, počty respondentov pre jednotlivé skupiny objavujúce sa v grafoch sú nasledujúce:

		PED	VŠU	VŠO	SŠ
SPOLU		1058	962	1075	1060
POHLAVIE	muž	209	208	466	512
	žena	849	754	609	548
KRAJ	Bratislavský	136	46	135	109
	Trnavský	97	78	99	95
	Trenčiansky	100	94	108	111
	Nitriansky	125	120	130	127
	Žilinský	140	178	153	166
	Banskobystrický	124	99	109	115
	Prešovský	176	225	191	177
	Košický	160	122	150	160
ZÁUJEM O PROFESIU	Chcú sa stať učiteľmi		704	66	181
	Nechcú sa stať učiteľmi		50	818	770
	Nerozhodnutí		208	191	109
VEK	30 rokov a menej	104			
	31 - 40 rokov	291			
	41 - 50 rokov	301			
	51 - 60 rokov	274			
	61 a viac rokov	88			

Pri porovnaníach podľa pohlavia, kraja a veku v texte menujeme iba rozdiely, ktoré sú štatisticky významné, ak by sme našu vzorku pokladali za náhodný výber. V texte používame generické maskulínium, ktoré reprezentuje respondentov oboch pohlaví. Jednotlivé pohlavia rozlišujeme iba v častiach textu priamo porovnávajúcich odpovede žien a mužov. Vek porovnávame len v skupine pedagógov. Priemery uvádzané v tejto analýze sú vypočítané z odpovedí 4 skupín respondentov, nie z odpovedí jednotlivcov - vďaka tomu má každá zo skupín rovnakú váhu.

V niektorých častiach textu rozdeľujeme odpovede študentov učiteľstva podľa toho, či sa vyjadrili, že v budúcnosti plánujú ísť učiť, neplánujú ísť učiť alebo ešte nevedia. Stredoškolských študentov a vysokoškolských študentov neučiteľských odborov rozdeľujeme podľa toho, či uvažujú nad tým, že by sa v budúcnosti stali učiteľmi s možnými odpoveďami áno, nie a ešte neviem. Tých VŠU, ktorí ešte nevedia, či v budúcnosti plánujú ísť učiť a tých VŠO a SŠ, ktorí nevedia, či by sa v budúcnosti chceli stať učiteľmi, v texte označujeme pojmom nerozhodnutí študenti. Dotazník sa metodologicky odvíja od prieskumu Európskej komisie (EK, 2013). Viaceré otázky a možné odpovede v jednotlivých uzavretých otázkach vychádzajú z tohto prieskumu. Vlastný prieskum nám umožnil disponovať individuálnymi dátami, získať kvalitnejšiu vzorku, pracovať s lepším prekladom otázok a doplniť vlastné otázky (napr. o platoch učiteľov). Ak nie je uvedené inak, zdrojom dát, ktoré sú prezentované v jednotlivých grafoch je tento prieskum.

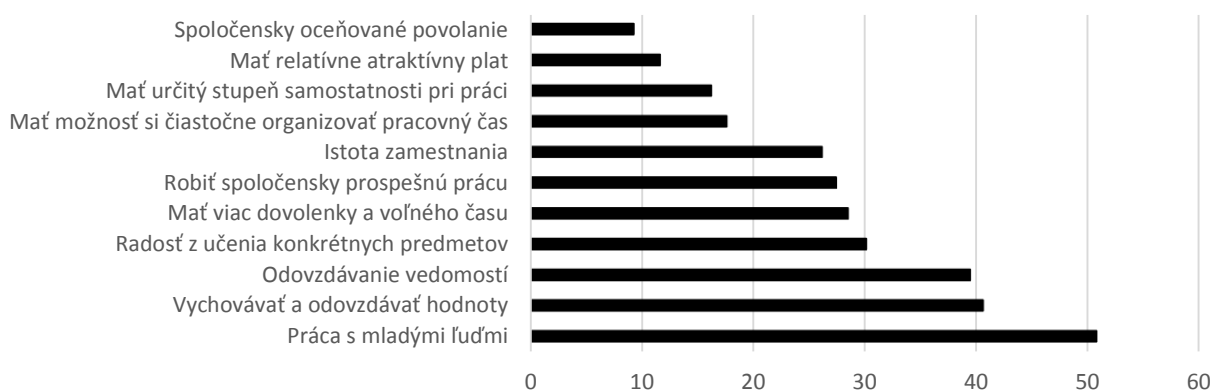
2. Faktory atraktivity učiteľskej profesie

2.1 Pozitívne stránky učiteľskej profesie

Pedagógovia a stredoškolskí a vysokoškolskí študenti, ktorí sa chcú stať učiteľmi, odpovedali na otázku, prečo sa rozhodli stať učiteľmi. Zároveň sme sa nerozhodnutých študentov pýtali na dôvody, ktoré by ich viedli k voľbe stať sa učiteľmi.³ Na tieto otázky odpovedali všetci pedagógovia a spolu 95 % VŠU, 24 % VŠO, 27 % SŠ.

Spolu pre všetky skupiny respondentov bola najpopulárnejšou pozitívnou stránkou učiteľského povolania práca s mladými ľuďmi (viac ako 50 % z nich ju uviedlo ako jeden z top troch dôvodov) (Graf 1). Ďalšími dôležitými faktormi sú odovzdávanie hodnôt (41 %) a vedomostí (39 %). Najmenej ľudí motivovali dôvody súvisiace so spoločenským ocenením povolania (9 %) a atraktívnosťou platu (12 %).

Graf 1. Prečo ste sa rozhodli stať učiteľom? / Prečo by ste sa rozhodli stať učiteľom?, 2018 (%)⁴

V rámci skupiny učiteľov a študentov rozhodnutých ísť učiť, ostáva poradie top troch atraktívnych faktorov nezmenené (Graf 2). Práca s mladými ľuďmi sa najčastejšie objavovala v odpovediach

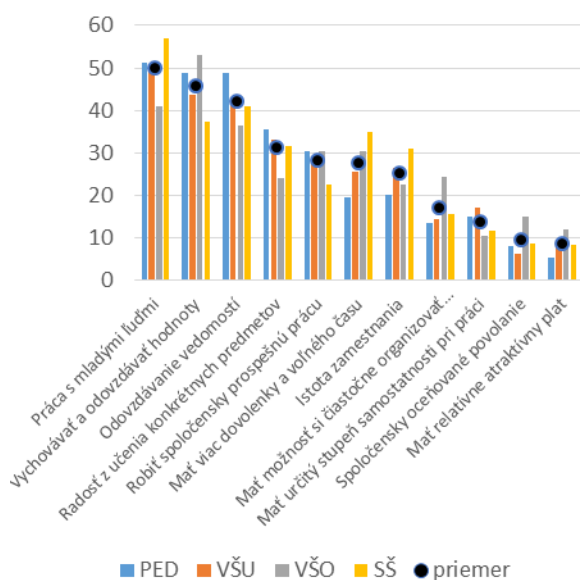
³ Respondenti si vybrali 3 z 12 možných odpovedí (v náhodnom poradí) a zoradili ich podľa dôležitosti. Možné dôvody sú uvedené v Graf 1 (možnosť „iné“ nie je zaradená).

⁴ V grafe sú zahrnutí všetci pedagógovia, a tí študenti, ktorí sa buď chcú stať učiteľmi alebo ešte nie sú rozhodnutí. Počty respondentov za jednotlivé skupiny: PED (1058), VŠU (912), VŠO (257), SŠ (290).

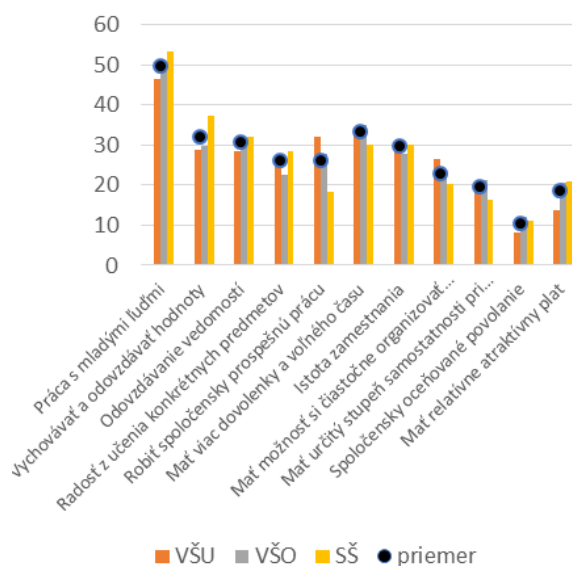
študentov stredných škôl. Tí prevažovali aj v prípade väčšieho rozsahu dovolenky a voľného času a istoty zamestnania. To je v kontraste s odpoveďami pedagógov, ktorí tieto faktory uvádzali menej často. To môže byť spôsobené aj tým, že učitelia vďaka reálnej skúsenosti vnímajú limity toho, čo sa pre stredoškolských študentov môže javiť ako výhoda (učitelia síce majú o 4 týždne dovolenky viac ako je zákonom stanovené minimum, avšak jej čerpanie sa vo veľkej miere obmedzuje len na obdobie školských prázdnin). Pre pedagógov je aspekt odovzdávania vedomostí častejšou motiváciou výberu povolania než pre ostatné skupiny respondentov. Ak sa niekto zo študentov neučiteľských odborov rozhodol stať učiteľom, najčastejšou pohnútkou bolo, aby mohol vychovávať a odovzdávať hodnoty.

Pre študentov, ktorí ešte neboli rozhodnutí, či sa chcú stať učiteľmi, bol druhou najpozitívnejšou stránkou väčší objem dovolenky a voľného času (Graf 3). Títo študenti na rozdiel od svojich spolužiakov, ktorí chcú učiť, menej často označovali odovzdávanie hodnôt a vedomostí a častejšie označovali praktické dôvody ako istota povolania, samostatnosť pri práci a atraktívny plat.

Graf 2. Prečo ste sa rozhodli stať učiteľom? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%) ⁵

Graf 3. Prečo by ste sa rozhodli stať učiteľom? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%) ⁶

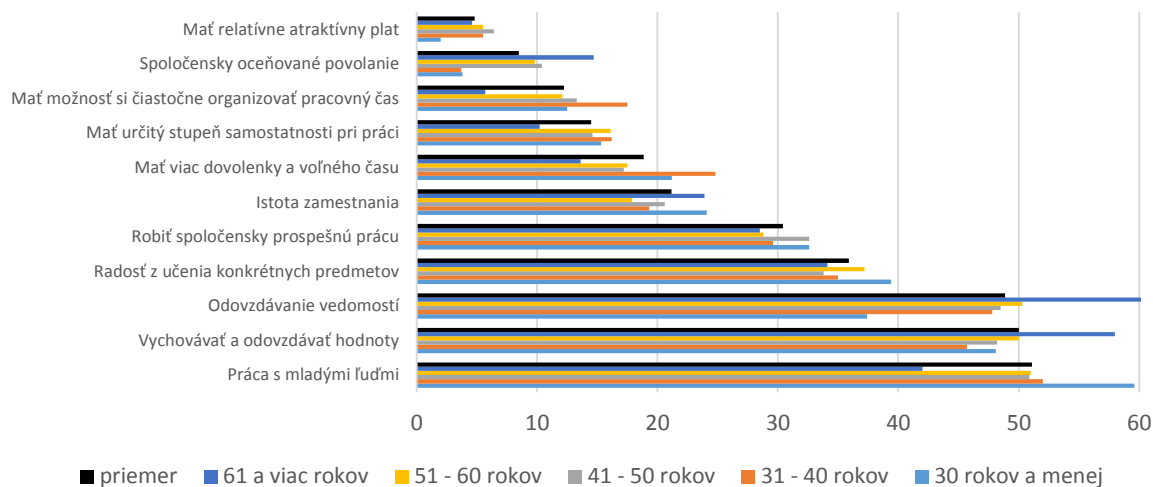
Starší učitelia (nad 61 rokov) častejšie v porovnaní s ich mladšími kolegami uviedli, že sa rozhodli vstúpiť do profesie, aby mohli odovzdávať vedomosti a hodnoty a pretože to bolo spoločensky oceňované povolanie. Spoločenské ocenenie povolania ako jeden z hlavných dôvodov uviedlo takmer 15 % z najstarších pedagógov, z najmladších učiteľov to boli 4 % (Graf 4). Tento výsledok môže byť dokladom poklesu statusu tohto povolania. Naopak, práca s mladými ľuďmi bola tým dôležitejším faktorom, čím mladší respondenti na otázku odpovedali.

Treba však poznamenať, že odpovede učiteľov na túto otázku nemusia nutne označovať najatraktívnejšie črty učiteľského povolania v súčasnosti. Respondenti totiž uvádzali hlavné dôvody, ktoré ich presvedčili v čase, keď sa rozhodovali o voľbe povolania. Ich odpovede môžu byť poznačené napríklad časovým odstupom od rozhodnutia alebo aj reflektovaním skúsenosti.

⁵ V grafe sú zahrnutí všetci pedagógovia, a tí študenti, ktorí sa chcú stať učiteľmi. Počty respondentov za jednotlivé skupiny: PED (1058), VŠU (704), VŠO (66), SŠ (181).

⁶ V grafe sú zahrnutí všetci študenti, ktorí ešte nie sú rozhodnutí, či sa chcú stať učiteľmi. Počty respondentov za jednotlivé skupiny: VŠU (208), VŠO (191), SŠ (109).

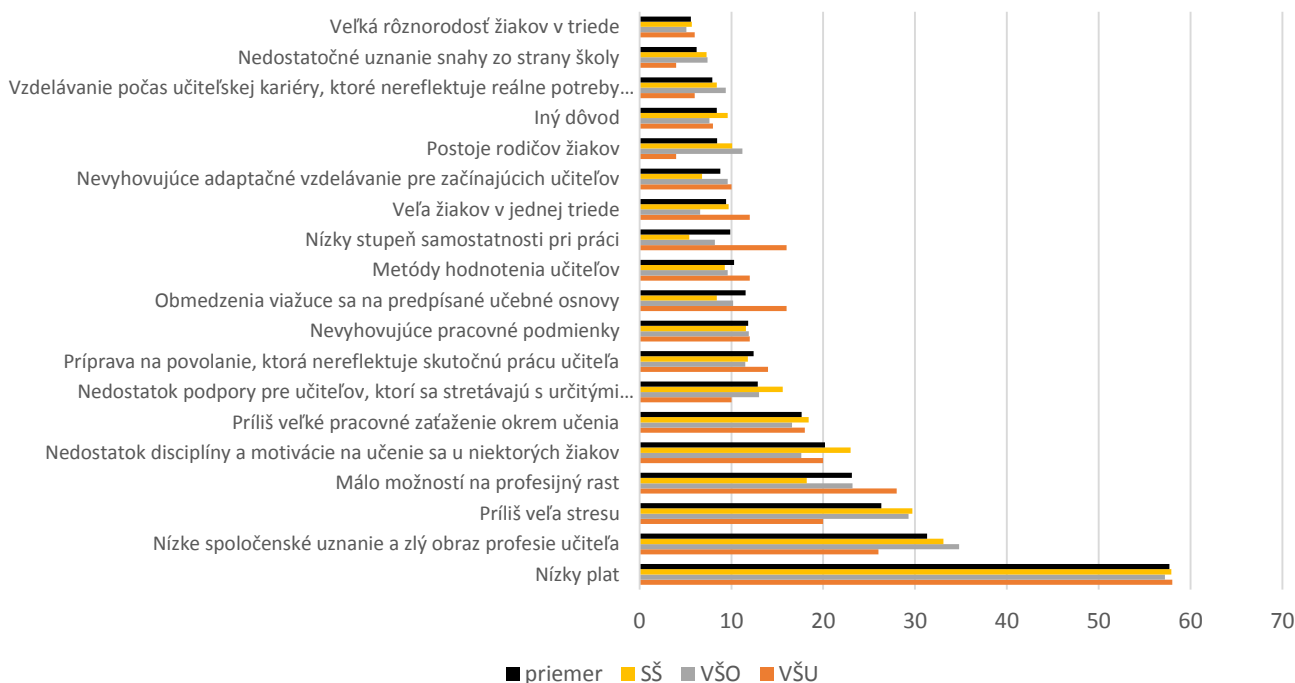
Graf 4. PED: Prečo ste sa rozhodli stať učiteľom? (Porovnanie podľa vekových kategórii), 2018 (%)

2.2 Negatívne a náročné stránky učiteľskej profesie

Tí študenti, ktorí sa rozhodli nestáť učiteľom, odpovedali na otázku prečo tak urobili. Pedagógov a všetkých študentov učiteľstva sme sa zároveň pýtali, ktoré aspekty učiteľskej profesie ju robia zvlášť náročnou.

Graf 5. Prečo ste sa rozhodli nestáť učiteľom? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)⁷

⁷ V grafe sú zahrnutí iba študenti, ktorí nechcú byť učiteľmi. Počty respondentov za jednotlivé skupiny: VŠU (50), VŠO (818), SŠ (770).

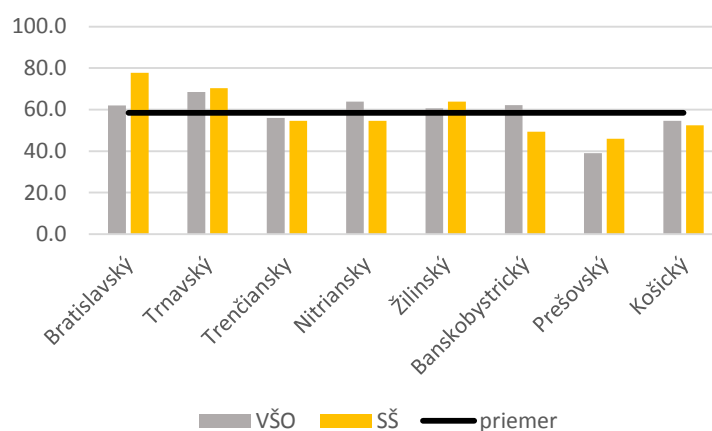

Hlavné dôvody, pre ktoré sa väčšina študentov rozhodla nestat' učiteľmi, sú nízky plat (58 %), nízke spoločenské uznanie a zlý obraz profesie učiteľa (31 %) a príliš veľa stresu (26 %). Najmenej sa vyskytovali dôvody ako veľká rôznorodosť žiakov v triede (6 %) a nedostatočné uznanie snahy zo strany školy (6 %). To môže súvisieť aj s tým, že tieto skutočnosti sa dajú len ťažko posúdiť bez reálnej skúsenosti s vyučovaním z pozície učiteľa. Možnosť iný dôvod (8 %) vo väčšine prípadov obsahovala záujem o iné povolanie, prípadne názor, že učenie by ich nebavilo alebo k nemu nemajú vzťah.

Odpovede jednotlivých skupín respondentov boli v súlade s ich blízkosťou k osobnej skúsenosti s vedením výučby. Študentov učiteľstva sa najviac dotýkali faktory, ktoré súvisia s priamym výkonom povolania na školách, zatiaľ čo ostatní študenti častejšie uvádzali všeobecnejšie a vonkajšie faktory ako stres a verejná mienka (Graf 5). Budúcich učiteľov, v porovnaní s inými opýtanými skupinami študentov, relatívne viac trápi málo možností na profesijný rast, obmedzujúce učebné osnovy a nízky stupeň samostatnosti pri práci. Nízke spoločenské uznanie a príliš veľa stresu zase viac prekáža stredoškólakom a študentom neučiteľských odborov než študentom učiteľstva.

Problém nízkeho platu⁸ bol odlišne vnímaný podľa toho, z ktorého kraja respondenti pochádzali (Graf 6). Študentov z východného Slovenska a Trenčianskeho kraja relatívne častejšie od profesie odradili iné než platové dôvody. Naopak, pre študentov z Bratislavského a Trnavského kraja boli nízke platy významnejším faktorom neatraktivity učiteľskej profesie. Rozdiely môžu súvisieť s rozdielnymi životnými nákladmi, ako aj s rozličným pomerom medzi platom pedagógov a výškou priemernej mzdy v jednotlivých regiónoch (ŠÚSR, 2019, podrobnejšie informácie sa nachádzajú v kapitole 3. Platy učiteľov - Graf 20).

Graf 6. Nízky plat (Prečo ste sa rozhodli nestat' učiteľom?) (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)⁹

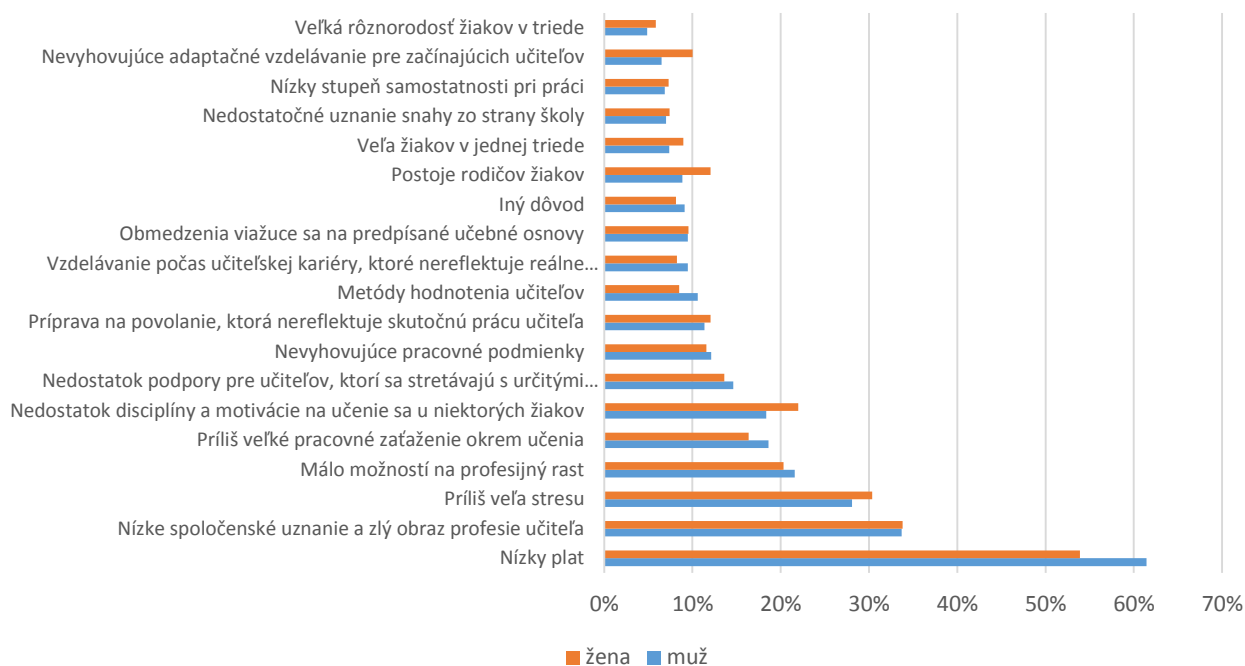
Nízky plat je najzásadnejším dôvodom voľby iného povolania pre obe pohlavia, no častejšie odradil mužov, než ženy (Graf 7). To môže do istej miery vysvetľovať, prečo je v učiteľskom povolaní menej mužov. V prípade žien zohrávali mierne väčšiu úlohu než v prípade mužov faktory nedostatku disciplíny žiakov a postoje rodičov žiakov.

⁸ Možnosť nízky plat bola vybraná preto, že bola respondentmi často označená a objavili sa tam zaujímavé regionálne rozdiely (štatisticky významné, ak by sme našu vzorku pokladali za náhodný výber).

⁹ PED a VŠU nie sú zaradení, nakoľko učiteľom táto otázka nebola položená a počet študentov učiteľstva v jednotlivých krajoch, ktorí nechcú učiť, bol veľmi nízky (spolu 50 ľudí).

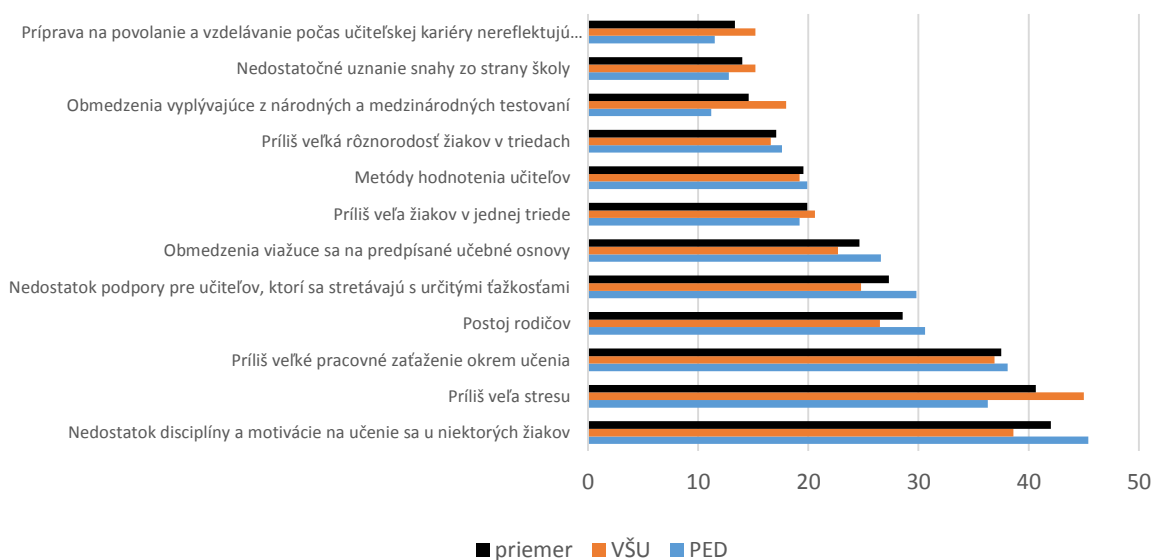
V grafe sú zahrnutí iba študenti, ktorí nechcú byť učiteľmi. Počty respondentov za jednotlivé skupiny uvedené v poradí VŠO; SŠ: Bratislavský (108; 81), Trnavský (70; 74), Trenčiansky (93; 77), Nitriansky (94; 99), Žilinský (122; 127), Banskobystrický (82; 81), Prešovský (128; 111), Košický (121; 120).

Graf 7. Prečo ste sa rozhodli nestať učiteľom? (Porovnanie podľa pohlavia), 2018 (%)¹⁰

Pedagógov a študentov učiteľstva sme sa zároveň pýtali, ktoré aspekty učiteľskej profesie ju robia zvlášť náročnou.¹¹ (Graf 8). Najviac z nich sa vyjadrilo, že za najnáročnejšie považujú nedostatok disciplíny a motivácie u niektorých žiakov (42 %), stres (41 %) a veľké pracovné zaťaženie okrem učenia (38 %). Tieto údaje nám môžu napovedať, v ktorých oblastiach učiteľia a budúci učiteľia potrebujú podporu. Najmenej učiteľov a budúcich učiteľov uviedlo prípravu, ktorá nereflektuje reálne potreby (13 %), nedostatočné uznanie snahy zo strany školy (14 %) a obmedzenia vyplývajúce z testovaní (15 %).

Graf 8. PED, VŠU: Ktoré aspekty učiteľskej profesie ju robia zvlášť náročnou? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)

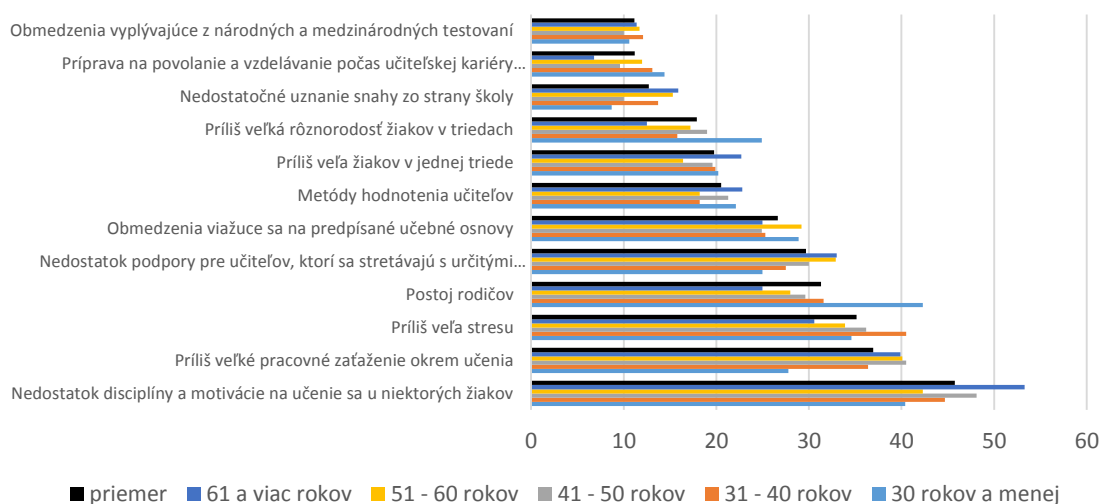

¹⁰ V grafe sú zahrnutí iba študenti, ktorí nechcú byť učiteľmi. Počty respondentov za jednotlivé skupiny: muži (801), ženy (837).

¹¹ Respondenti si vybrali 3 z 13 možných odpovedí a zoradili ich podľa dôležitosti. Možné dôvody sú uvedené v Graf 8 (možnosť „iné“ nie je zaradená).

Starší učitelia nad 61 rokov najviac hodnotili, že náročnosť profesie spôsobuje nedostatok disciplíny a motivácie u niektorých žiakov (Graf 9). Príliš veľké pracovné zaťaženie okrem učenia je dôležitým faktorom náročnosti pre všetky vekové skupiny s výnimkou najmladších pedagógov. Príliš veľa stresu tráni predovšetkým vekovú kohortu od 31 do 40 rokov. Pre najmladších učiteľov (do 30 rokov) bol najzásadnejším faktorom náročnosti postoj rodičov. Nedostatok podpory pre učiteľov, ktorí sa stretávajú s určitými ťažkosťami, zaznieval tým častejšie, čím starší respondent odpovedal. Veľkú rôznorodosť žiakov v triede pokladajú za náročnú črtu profesie skôr mladí učitelia, zatiaľ čo veľký počet žiakov v triede skôr starší pedagógovia.

Graf 9. PED: Ktoré aspekty učiteľskej profesie ju robia zvlášť náročnou? (Porovnanie podľa vekových kategórii), 2018 (%)

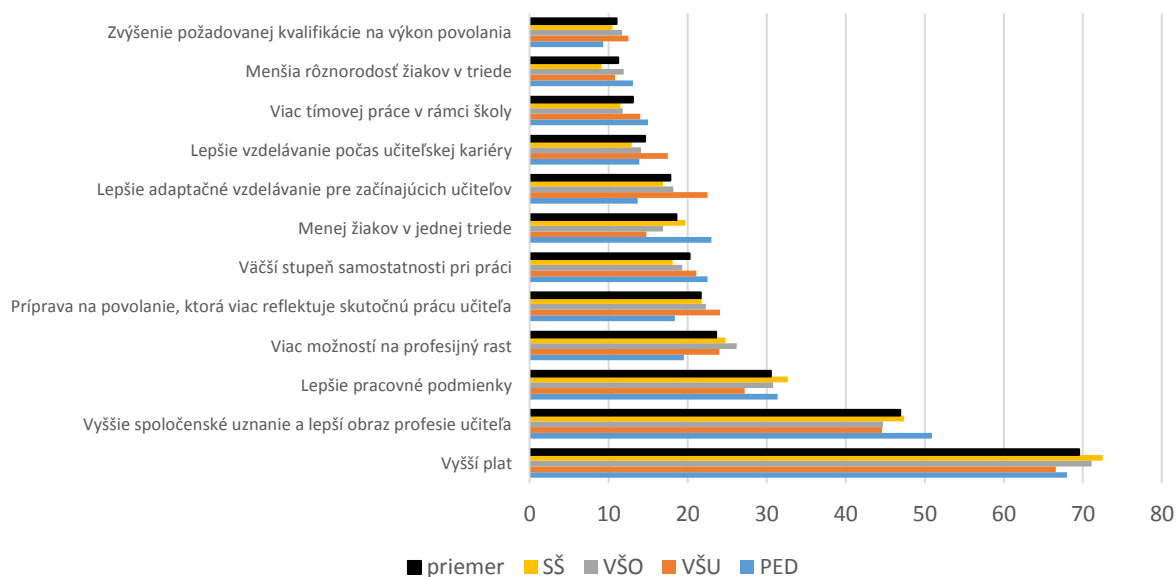

2.3 Zmeny potrebné na zvýšenie atraktivity profesie učiteľa

Všetkých respondentov sme sa pýtali na to, aké druhy zmien môžu podľa nich najlepšie zvýšiť atraktivitu profesie učiteľa.¹² Ako najdôležitejšie zmeny uviedlo najviac respondentov vyšší plat (70 %), vyššie spoločenské uznanie a lepší obraz profesie učiteľa (47 %) a lepšie pracovné podmienky (priestory, vybavenie a podobne) (31 %). Najmenej respondentov si myslí, že na zvýšenie atraktivity povolania je potrebné požadovať vyššiu kvalifikáciu (11 %), prípadne vytvoriť homogénnejšie triedy (11 %). Vyšší plat dominoval v prípade všetkých oslovených skupín (Graf 10).

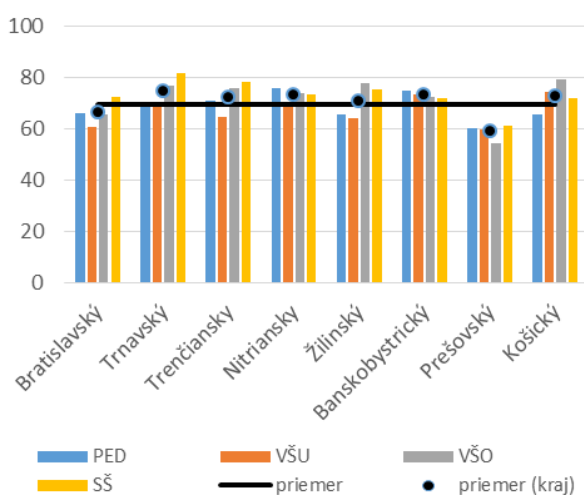
¹² Respondenti si vybrali 3 z 13 možných odpovedí a zoradili ich podľa dôležitosti. Možné dôvody sú uvedené v Graf 10 (možnosť „iné“ nie je zaradená).

Graf 10. Aké druhy zmien môžu podľa Vás najlepšie zvýšiť atraktivitu profesie učiteľa? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)

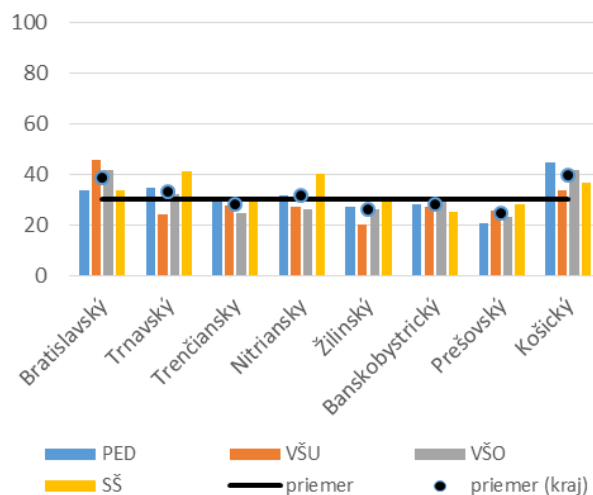

Možnosť vyšší plat¹³ označilo 59 % respondentov z Prešovského kraja (Graf 11), zatiaľ čo respondenti z ostatných krajov Slovenska túto možnosť označovali frekventovanejšie (priemer za všetky kraje je 70 %). Obyvatelia Bratislavského a Košického kraja označovali v nadpriemernom počte aj lepšie pracovné podmienky (Graf 12).

Graf 11. Vyšší plat (Aké druhy zmien môžu podľa Vás najlepšie zvýšiť atraktivitu profesie učiteľa?) (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

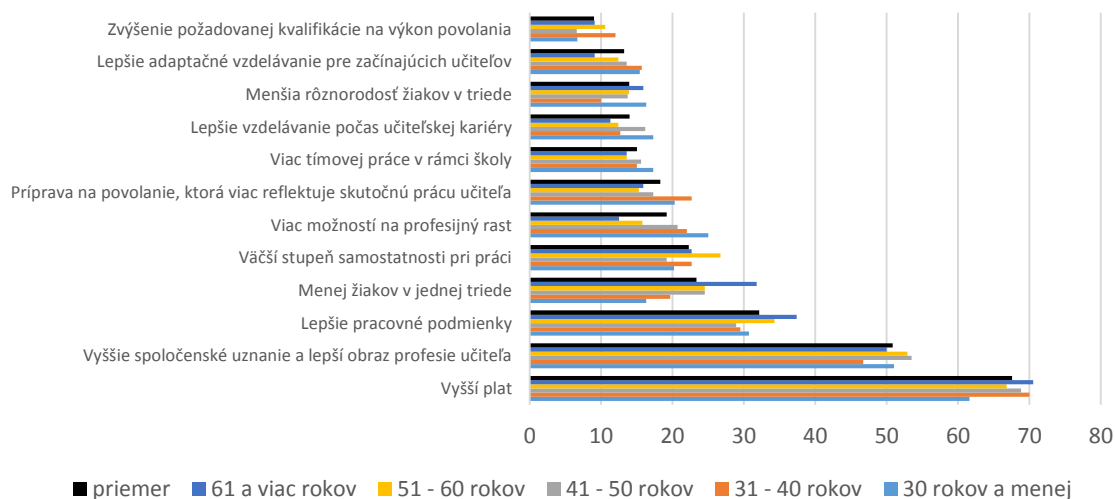
Graf 12. Lepšie pracovné podmienky (Aké druhy zmien môžu podľa Vás najlepšie zvýšiť atraktivitu profesie učiteľa?) (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

¹³ Možnosti vyšší plat a lepšie pracovné podmienky boli vybrané preto, že boli respondentmi často označené a objavili sa tam zaujímavé regionálne rozdiely (štatisticky významné, ak by sme našu vzorku pokladali za náhodný výber).

Starší učitelia v porovnaní s pedagógmi do 30 rokov častejšie uviedli, že atraktivitu profesie učiteľa by mohlo zvýšiť menej žiakov v jednej triede (Graf 13). Viac možností na profesijný rast si častejšie zvolili mladšie generácie učiteľov a s vyšším vekom pedagóga podiel odpovedí klesal.

Graf 13. PED: Aké druhy zmien môžu podľa Vás najlepšie zvýšiť atraktivitu profesie učiteľa? (Porovnanie podľa vekových kategórií), 2018 (%)

3. Platy učiteľov

3.1 Výška adekvátneho platu učiteľa

Všetci respondenti prieskumu sa vyjadrili k otázke, aký čistý mesačný plat je podľa nich adekvátny pre začínajúceho učiteľa a aký pre učiteľa s 10-ročnou praxou.¹⁴

Adekvátny čistý plat pre začínajúceho učiteľa je podľa prieskumu v priemere 857 eur¹⁵ (Graf 14). Podľa platových taríf platných od 1.9.2017¹⁶ bol čistý mesačný plat začínajúceho učiteľa približne 575 eur¹⁷ (platová trieda 9, pracovná trieda jeden, vrátane príplatku začínajúceho učiteľa, bez odmien). Oproti odhadu skutočného platu by teda podľa respondentov mal byť plat začínajúceho učiteľa takmer o polovicu vyšší.

V priemere najvyšší plat by učiteľom dali vysokoškolskí študenti neučiteľských smerov. Mesačný plat učiteľa bez praxe by podľa nich mal byť v priemere 886 eur. Stredoškólači by začínajúceho učiteľa odmenili v priemere sumou 867 eur, vysokoškolskí študenti v učiteľských študijných programoch 844

¹⁴ Respondenti si vybrali z možností: 501 - 650 eur, 651 - 800 eur, 801 - 950 eur, 951 - 1100 eur, 1101 - 1250 eur, nad 1250 eur. Odpovedali všetci respondenti - 1060 (SŠ), 962 (VŠU), 1075 (VŠO) a 1058 (PED).

¹⁵ Vypočítaný ako medián každého rozpätia možnosti plátov navážený podľa toho, koľko respondentov ho označilo: $\bar{x} = \frac{\sum f_i M_i}{n}$, kde M_i = stredná hodnota intervalu i , f_i = frekvencia pre triedu i , n = veľkosť vzorky.

Pre posledný interval, ktorý je otvorený, je stredná hodnota vypočítaná, ako keby bol uzavretý rovnakým spôsobom ako predchádzajúce intervaly (1251 - 1400), teda stredná hodnota intervalu, ktorá bola použitá do výpočtu, je 1325,5 eur.

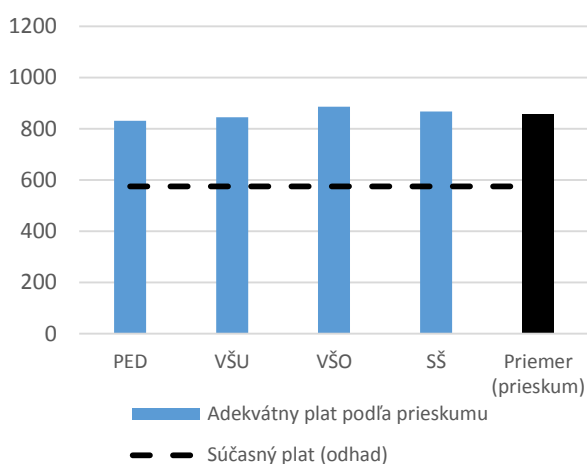
¹⁶ Nakoľko prieskum bol realizovaný v roku 2018, porovnáваме výsledky s platmi v tom istom roku. Od 1.1.2019 sa zvýšili platové tarify pedagogických zamestnancov o 10 % a od 1.9.2019 o 9,5 % pre začínajúcich pedagogických zamestnancov.

¹⁷ Zdroj: <https://www.minedu.sk/data/att/12033.pdf>. Čistý plat je vypočítaný kalkulačkou <https://www.platy.sk/vypocet-mzdy/> z hrubej mzdy 731,4 eur. Začínajúci učiteľ môže mať aj vyšší plat, napríklad prostredníctvom príplatku za činnosť triedneho učiteľa, osobného príplatku alebo odmieny. Predpokladáme, že vyplatené príplatky a odmieny sú výrazne nižšie ako v prípade služobne starších učiteľov, avšak absentujú presné údaje.

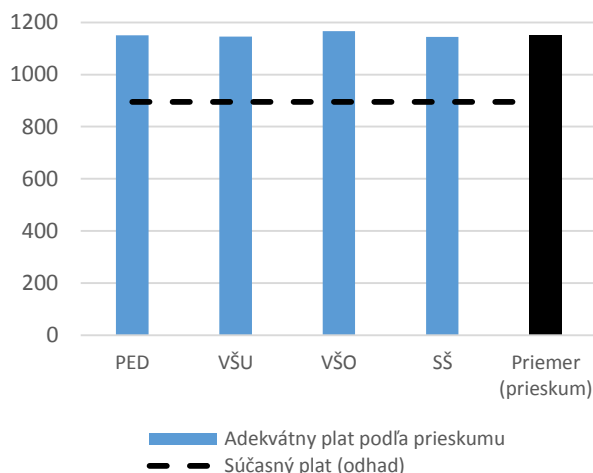
eur a pedagógovia 831 eur. Viac ako 92 % respondentov¹⁸ uviedlo ako adekvátny plat pre začínajúceho učiteľa vyššiu sumu ako je odhadnutý skutočný plat.

Adekvátny čistý plat pre učiteľa s 10-ročnou praxou je podľa prieskumu priemerne 1152 eur (konzervatívny scenár)¹⁹ (Graf 15). Odhad priemerného čistého platu učiteľa s 10-ročnou praxou vrátane odmien a príplatkov je 895 eur²⁰. Respondenti by teda tejto skupine učiteľov dopriali minimálne o 28,7 % vyšší plat ako v súčasnosti. Rozdiely medzi odpoveďami jednotlivých skupín respondentov boli nevýrazné (PED 1150 eur, VŠU 1146 eur, VŠO 1166 eur, SŠ 1144 eur). Plat by týmto učiteľom zvýšilo najmenej 87 % opýtaných²¹.

Graf 14. Aký čistý mesačný plat je podľa Vás adekvátny pre začínajúceho učiteľa? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (eur)

Graf 15. Aký čistý mesačný plat je podľa Vás adekvátny pre učiteľa s 10-ročnou praxou? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (eur)

Najviac opýtaných (35 % respondentov) odpovedalo, že čistý mesačný plat adekvátny pre začínajúceho učiteľa je 801 - 950 eur (Graf 16). 40 % sa priklonilo k sumám nižším ako 800 eur za mesiac. Platom vyšším ako 950 eur by začínajúceho učiteľa odmenilo spolu 25 % opýtaných. Neučiteľské skupiny vo vzorke (VŠO a SŠ) mali v porovnaní s pedagógmi a študentmi učiteľstva tendenciu uvádzať vyššie platy.

Učiteľom s 10-ročnou praxou by približne tretina opýtaných (36 %) dala najvyššiu odmenu z ponúkaných možností, teda viac ako 1250 eur v čistom (Graf 17). V rámci ostatných odpovedí platilo, že čím nižší plat, tým menej respondentov ho označilo za adekvátny. Rozdiely v odpovediach jednotlivých skupín sú nepatrné. Vysokoškolskí študenti ostatných odborov však častejšie než iní respondenti označili najvyššie platy.

¹⁸ Percento respondentov, ktorí označili za vhodný čistý plat 651 alebo viac eur.

¹⁹ Výpočet skresľuje to, že až tretina opýtaných si vybrala možnosť „nad 1250 eur“ a je možné, že niektorí z nich by zvolili aj vyšší interval („nad 1401 eur“), ak by ho dotazník ponúkal.

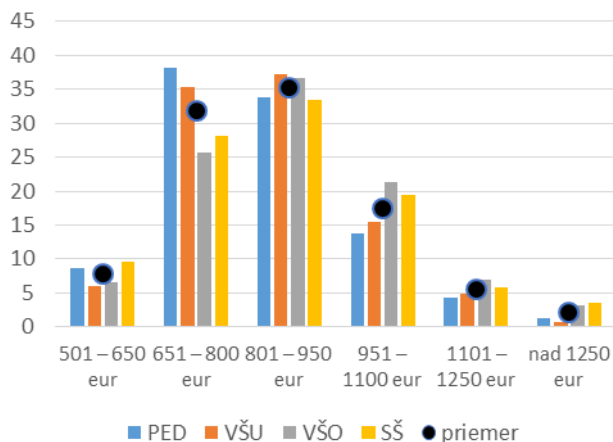
²⁰ Priemerný tarifný plat učiteľa s 10-ročnou praxou vypočítaný podľa platových taríf platných od 1.9.2017, navážený počtom učiteľov v jednotlivých platových triedach z údajov v RIS-e k 1.9.2017.

Podiel odmien a príplatkov na celkovom plate vypočítaný podľa výsledkov spracovania štatistického výkazu škôl za rok 2018, iba pedagogickí zamestnanci, okrem materských škôl, základných umeleckých škôl a jazykových škôl.

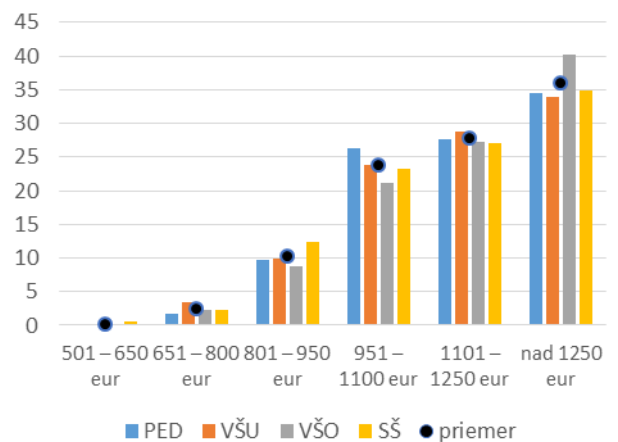
Čistý plat je vypočítaný kalkulačkou <https://www.platy.sk/vypocet-mzdy/> z hrubej mzdy 1187 eur.

²¹ Percento respondentov, ktorí označili za vhodný čistý plat 951 alebo viac eur.

Graf 16. Aký čistý mesačný plat je podľa Vás adekvátny pre začínajúceho učiteľa? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)

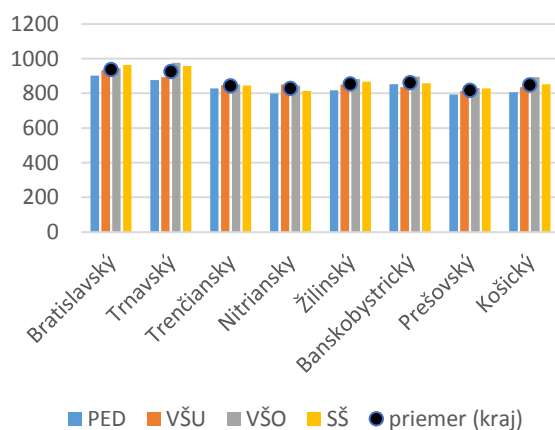

Graf 17. Aký čistý mesačný plat je podľa Vás adekvátny pre učiteľa s 10-ročnou praxou? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)

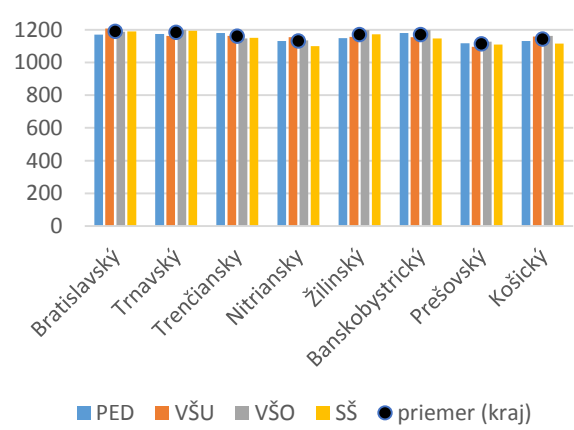

Pri tejto otázke sa ukázali mierne regionálne rozdiely. Respondenti z Bratislavského a Trnavského kraja by v priemere dali začínajúcim učiteľom viac ako 900 eur mesačne (Graf 18). Opýtaní žijúci v ostatných krajoch si myslia, že plat by mal byť nižší (800 - 860 eur), najnižšiu sumu uviedli respondenti z Prešovského kraja (v priemere 816 eur). V otázke finančného odmeňovania skúsenejších učiteľov sú regionálne rozdiely menšie. Obyvatelia Bratislavského, Trnavského, Banskobystrického a Žilinského kraja by učiteľom s 10-ročnou praxou dali mierne vyššie platy oproti ostatným opýtaným (Graf 19).

Graf 18. Adekvátny čistý plat pre začínajúceho učiteľa - vypočítaný z odpovedí v prieskume (Porovnanie podľa krajov), 2018 (eur)

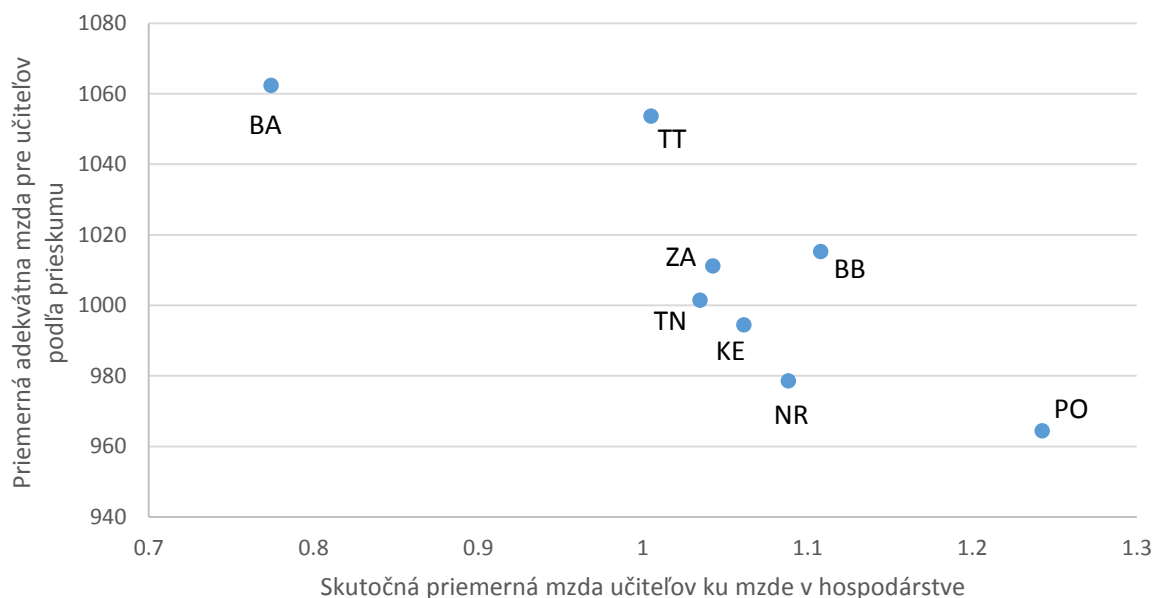
Graf 19. Adekvátny čistý plat pre učiteľa s 10-ročnou praxou - vypočítaný z odpovedí v prieskume (Porovnanie podľa krajov), 2018 (eur)

Vyššie spomenuté geografické rozdiely v platoch môžu byť sčasti vysvetlené rozličným pomerom medzi platom pedagógov a výškou priemernej mzdy v jednotlivých regiónoch (Graf 20). Podľa ŠÚSR (2019) bola v roku 2017 v Bratislavskom kraji výrazne vyššia priemerná mzda v hospodárstve než v ostatných krajoch a platy učiteľov za ňou zaostávali. Opačná situácia je v Prešovskom kraji, kde priemerný plat učiteľa výraznejšie prevyšoval priemernú mzdu v hospodárstve. Tá bola totiž najnižšia na Slovensku. Treba však poznamenať, že priemerná mzda v hospodárstve zahŕňa všetkých

zamestnancov, aj tých bez vysokoškolského vzdelania, zatiaľ čo učiteľom zákon ukladá povinnosť mať ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa.²²

Graf 20. Priemerná mesačná mzda učiteľov ku priemernej mesačnej mzde v hospodárstve, priemerná adekvátna mzda učiteľov podľa prieskumu (Porovnanie podľa krajov), 2017 (podiel, eur)

Zdroj: ŠÚSR (2019), MŠVVaŠ SR (2019), Prieskum (2018)

Muži vo vzorke označovali vyššie hodnoty za adekvátny plat začínajúceho učiteľa (v priemere 877 eur), než ženy (847 eur). Platí to aj v prípade platov učiteľov s 10-ročnou praxou (muži 1162 eur, ženy 1147 eur). Je to v súlade s tým, že mužov častejšie odradil nízky plat od rozhodnutia stať sa učiteľom (Graf 7).

3.2 Zásluhová zložka platu učiteľa

Všetky skupiny respondentov v prieskume odpovedali, aký podiel platu učiteľa by sa podľa nich mal odvíjať od princípu zásluhovosti (na základe hodnotenia kvality práce učiteľa zo strany vedenia školy).²³ Odpovede respondentov možno vnímať ako vyjadrenie ich averzie voči riziku. Tí, ktorí si vybrali možnosť 0 %, nie sú otvorení voči žiadnej miere rizika a želajú si mať istotu v tom, aký plat každý mesiac dostanú. Je možné, že vyššie intervaly častejšie označovali ľudia, ktorí si myslia, že prácu učiteľa dokážu odvieť kvalitnejšie, veria, že vedenie školy to dokáže spravodlivo posúdiť a zároveň sú otvorejší voči riziku. Názory učiteľov a potenciálnych učiteľov na odmeňovanie na základe kvality môžu pomôcť zodpovedať otázku, do akej miery má byť podľa nich učiteľ hodnotený individuálne podľa kvality výsledkov svojej práce, respektíve mať istotu vo forme taríf.

V priemere by zásluhová zložka podľa respondentov mala tvoriť 21,8 %²⁴ mesačného platu. Rozdiely v odpovediach medzi 4 skupinami respondentov sú nevýrazné. Takmer polovica opýtaných (45,2 %) si myslí, že zásluhová zložka by mala tvoriť medzi 11 - 30 % platu.²⁵ Variabilnú zložku na základe rozhodnutia vedenia školy (osobný príplatok a odmena) v súčasnosti tvorí 14 % platu (MŠVVaŠ SR,

²² Štatistikou so mzdou zamestnancov s vysokoškolským vzdelaním na úrovni krajov nedisponujeme.

²³ Respondenti si vybrali z možností: žiadny (0 %); 1 - 10 %; 11 - 20 %; 21 - 30 %; 31 - 40 %; 41 - 50 %; nad 50 %.

²⁴ Priemer vypočítaný ako medián každého rozpätia vynásobený percentuálnym počtom označení: $\bar{x} = \frac{\sum f_i M_i}{n}$, kde M_i = stredná hodnota intervalu i , f_i = frekvencia pre triedu i , n = veľkosť vzorky. Medián otvoreného intervalu (nad 50 %) použitý vo výpočte je 75 %.

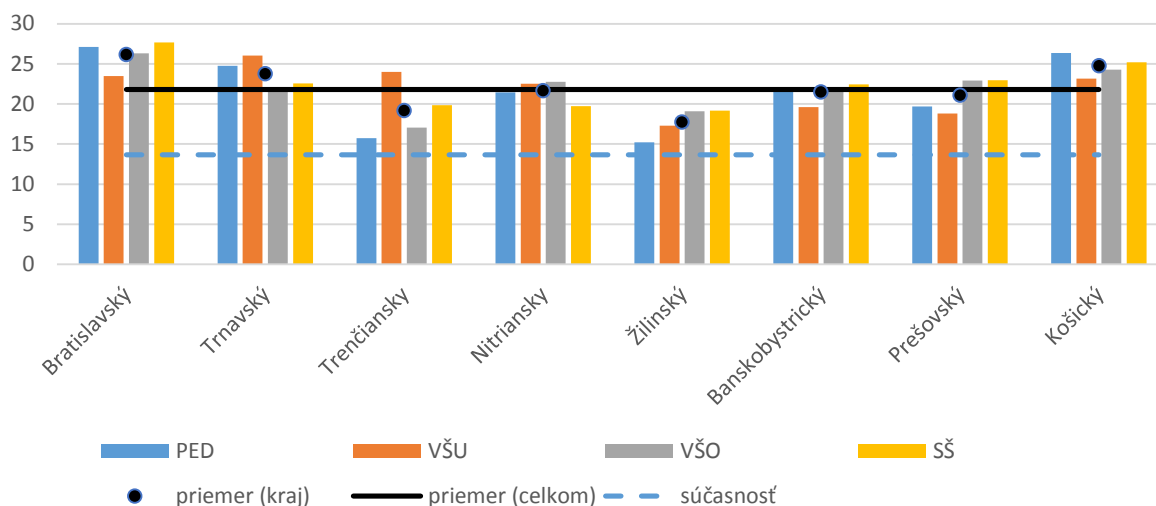
²⁵ Distribúcia odpovedí na túto otázku má približne normálne rozdelenie.

2019)²⁶. Čiže respondenti by v priemere privítali vyššiu mieru zásluhovosti pri odmeňovaní ako je to dnes.

Menšiu mieru zásluhovosti v odmeňovaní preferovali najmä respondenti zo Žilinského a Trenčianskeho kraja (Graf 21). V rámci 4 porovnávaných skupín sú to hlavne pedagógovia v týchto krajoch. Naopak, mierne vyššie variabilné zložky platu častejšie uvádzali opýtaní v Bratislavskom, Košickom a Trnavskom kraji. Vyššiu mieru zásluhovosti by prijali najmä pedagógovia v týchto krajoch. Zo študentov sú otvorenejší voči zásluhovej zložke stredoškólační a vysokoškólskí študenti neučiteľských odborov pochádzajúci z Bratislavského kraja a študenti učiteľských odborov z Trnavského a Trenčianskeho kraja.

Graf 21. Aký podiel platu učiteľa by sa mal podľa Vás odvíjať od princípu zásluhovosti? (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

Z pohľadu pohlavia sú rozdiely v otázke zásluhovosti malé. Muži sú mierne otvorenejší riziku. Podľa nich by sa od kvality práce malo odvíjať 22,8 % platu. Podľa opýtaných žien by to malo byť 21,3 % platu.

4. Výber učiteľského povolania a záujem oň

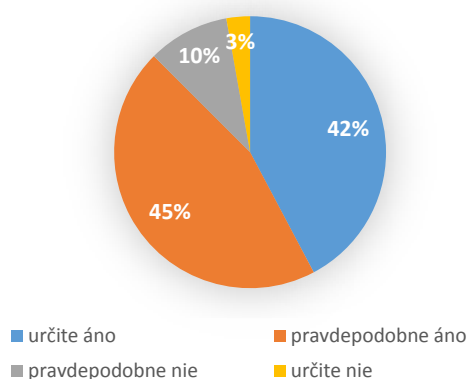
4.1 Spokojnosť s výberom učiteľského povolania

V dotazníku sme zisťovali, ako sú učitelia spokojní s výberom svojho povolania. Pedagógovia odpovedali na otázku, či by sa pre toto povolanie rozhodli rovnako aj dnes a či si vedia predstaviť, že by v budúcnosti zmenili svoje povolanie.

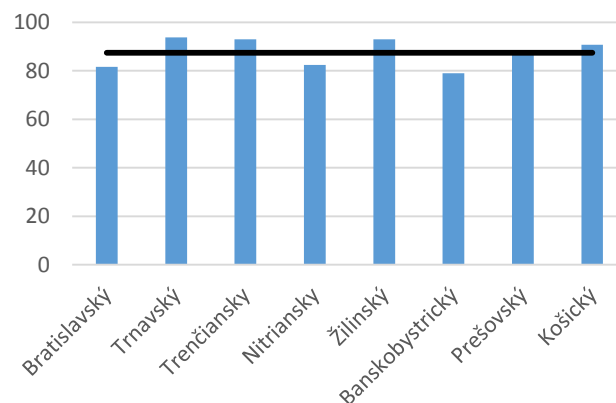
Značná väčšina učiteľov je spokojná s výberom svojho povolania. Spomedzi opýtaných učiteľov by sa pre toto povolanie znova rozhodlo 87 % z nich (Graf 22). Najviac učiteľov, ktorí by sa znova rozhodli pre učiteľské povolanie, žije v Trnavskom (94 %), Trenčianskom (93 %) a Žilinskom kraji (93 %). Relatívne menej ich je v Banskobystrickom (79 %), Bratislavskom (82 %) a Nitrianskom kraji (82 %) (Graf 23).

²⁶ Iba pedagogickí zamestnanci, okrem materských škôl, základných umeleckých škôl a jazykových škôl.

Graf 22. PED: Rozhodli by ste sa pre toto povolanie rovnako aj dnes?, 2018 (%)

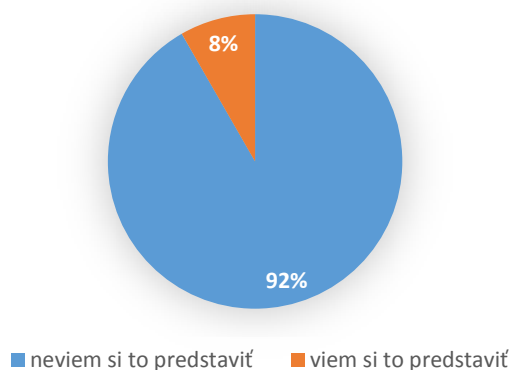

Graf 23. Percento učiteľov, ktorí by sa rozhodli pre toto povolanie rovnako aj dnes (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

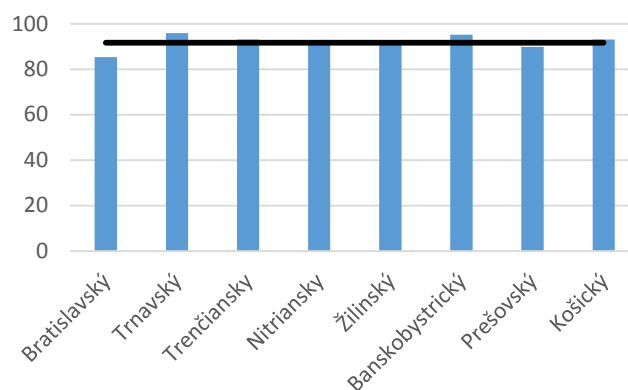

Takmer 92 % učiteľov si nevie predstaviť, že by v budúcnosti zmenili svoje povolanie (Graf 24). To môže súvisieť s tým, že sú ako učelia spokojní s výberom svojho povolania alebo si zmenu nevedia predstaviť kvôli nízkej šanci uplatnenia sa na trhu práce v inom odvetví, prípadne za tým môžu byť aj iné dôvody. Tých, ktorí uviedli, že si zmenu nevedia predstaviť (Graf 25), žije viac v Trnavskom (96 %) a Banskobystrickom kraji (95 %) a o niečo menej v Bratislavskom kraji (85 %).

Graf 24. PED: Viete si predstaviť, že by ste v budúcnosti zmenili svoje povolanie?, 2018 (%)

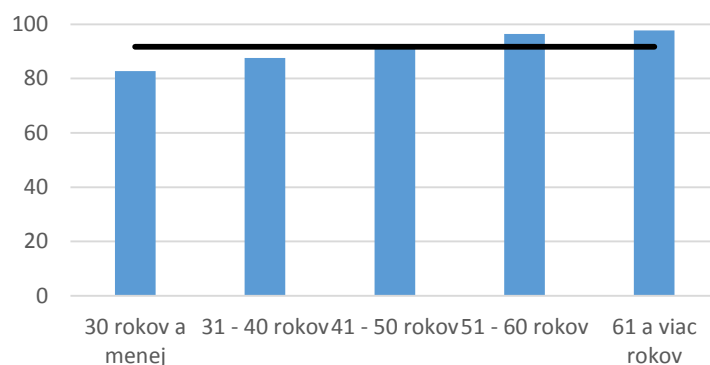

Graf 25. Percento učiteľov, ktorí si nevedia predstaviť, že by v budúcnosti zmenili svoje povolanie (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

Zmenu povolania si nevedia predstaviť najmä starší učelia (Graf 26). Takmer všetci (98 %) pedagógovia vo veku 61 a viac rokov sa vyjadrili, že zmena povolania je pre nich nepredstaviteľná. Spomedzi najmladších učiteľov (vo veku do 30 rokov) tak uviedlo 83 % opýtaných.

Graf 26. Percento učiteľov, ktorí si nevedia predstaviť, že by v budúcnosti zmenili svoje povolanie (Porovnanie podľa veku), 2018 (%)

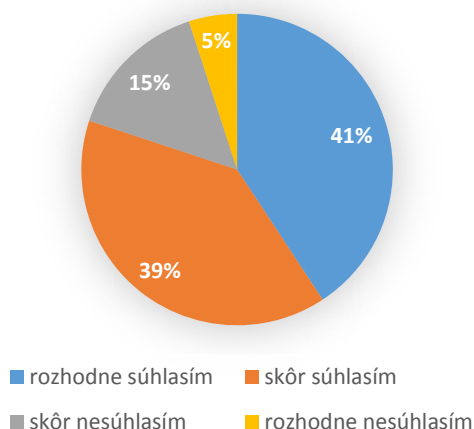

4.2 Voľba učiteľského študijného programu

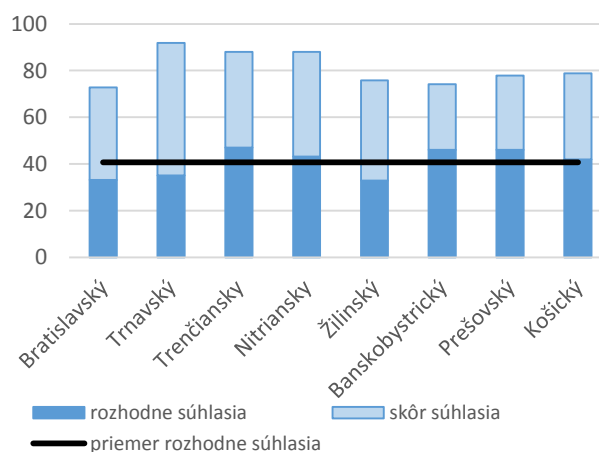
Pedagógov a študentov učiteľstva sme sa pýtali, či učiteľský študijný program bol ich prvou voľbou medzi ostatnými možnosťami.

Učiteľský študijný program si ako svoju prvú voľbu vybralo 41 % opýtaných učiteľov a „skôr“ prvou voľbou bol pre ďalších 39 % učiteľov (Graf 27). Najviac pedagógov, pre ktorých učiteľský študijný program bol ich prvou voľbou, je v Trenčianskom (47 %), Banskobystrickom (46 %) a Prešovskom kraji (46 %) (Graf 28). Učitelia z Bratislavského kraja sa častejšie vyjadrili, že štúdium učiteľstva nebola ich prvá voľba.

Graf 27. PED: Učiteľský študijný program bol mojou prvou voľbou medzi ostatnými možnosťami, 2018 (%)

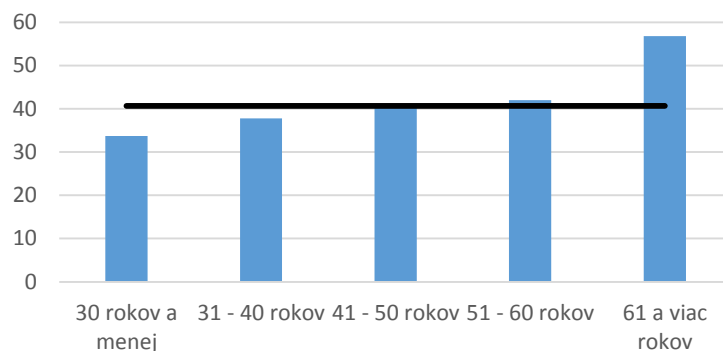

Graf 28. Percento učiteľov, ktorí súhlasia s tvrdením, že učiteľský študijný program bol ich prvou voľbou medzi ostatnými možnosťami (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

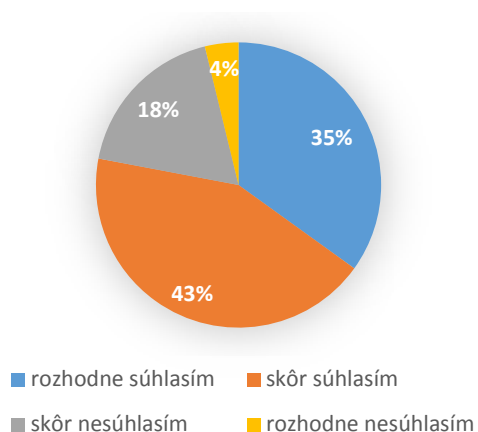
Veková štruktúra naznačuje, že mladší učitelia častejšie zvažovali aj iné študijné možnosti než učiteľský program (Graf 29). Najstarší pedagógovia nad 61 rokov vo výraznejšej miere rozhodne súhlasili s tvrdením, že učiteľstvo bola ich prvá študijná voľba (57 %). So znižujúcim sa vekom klesal počet respondentov, ktorí odpovedali súhlasne. Spomedzi najmladších učiteľov (do 30 rokov) sa s tvrdením stotožnilo 34 % opýtaných.

Graf 29. Percento učiteľov, ktorí rozhodne súhlasia s tvrdením, že učiteľský študijný program bol ich prvou voľbou medzi ostatnými možnosťami (Porovnanie podľa veku), 2018 (%)

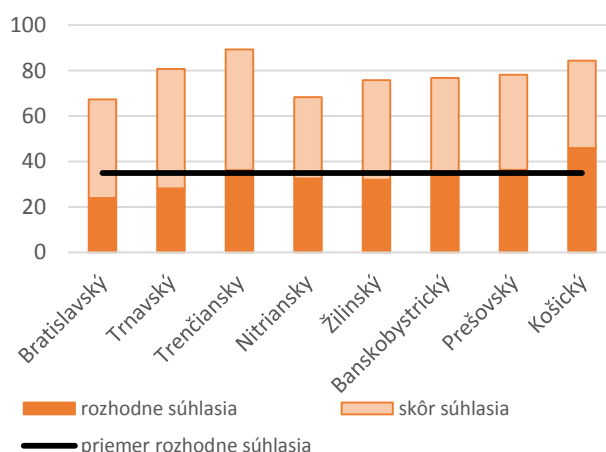

V prípade študentov učiteľstva bol učiteľský študijný program prvou voľbou pre 35 % z nich (Graf 30) a ďalších 43 % sa vyjadrilo, že skôr súhlasí s tvrdením, že to bola ich prvá voľba. Častejšie sa pre prvú voľbu vyjadrili študenti z Košického kraja (46 %). Menej pochádza z Bratislavského (24 %) a Trnavského kraja (28 %) (Graf 31).

Graf 30. VŠU: Učiteľský študijný program bol mojou prvou voľbou medzi ostatnými možnosťami, 2018 (%)

Graf 31. Percento študentov učiteľstva, ktorí súhlasia s tvrdením, že učiteľský študijný program bol ich prvou voľbou medzi ostatnými možnosťami (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

4.3 Záujem o učiteľské povolanie

Študentov učiteľských odborov sme sa pýtali, či plánujú po skončení štúdia pracovať ako učelia. V prípade vysokoškolských študentov neučiteľských odborov sme zisťovali, či uvažujú o štúdiu učiteľstva, aby sa stali učiteľom.

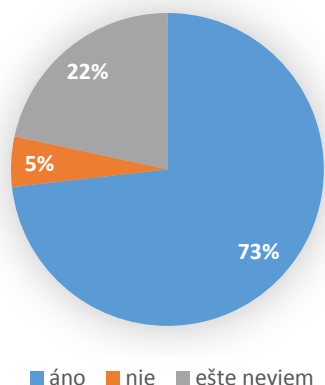
Takmer tri štvrtiny opýtaných študentov učiteľských odborov vo vzorke plánujú po skončení štúdia pracovať ako učelia (Graf 32). V dotazníku sme nezisťovali, koľkí študenti v skutočnosti vykonávajú aktívne kroky k tomu, aby sa zamestnali ako učelia. Z dostupných údajov vieme, koľko absolventov učiteľských programov sa reálne zamestnalo v školstve v minulosti²⁷. Z absolventov učiteľstva

²⁷ Absolventi rokov 2014-2017 zamestnaní v školských rokoch 2016/17 alebo 2017/18.

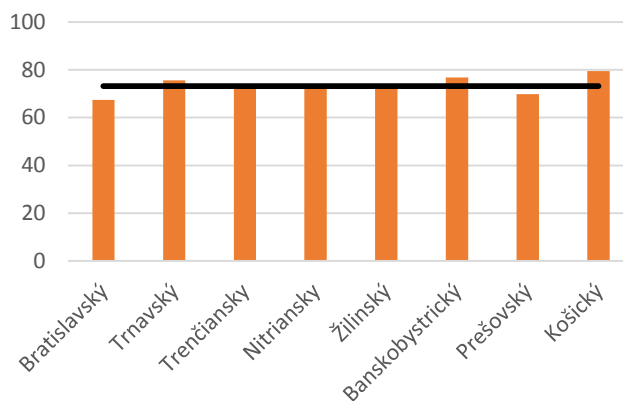
matematiky sa v školstve uplatnilo 55 % z nich, učiteľstva slovenského jazyka a literatúry 48 %, učiteľstva anglického jazyka 36 % a učiteľstva nemeckého jazyka 30 % (Varsik, 2019).

V rámci krajov je rozdelenie tých, ktorí sú odhodlaní učiť, pomerne rovnomerné (Graf 33). Mierne viac študentov deklaruje, že chcú pokračovať v učiteľskej profesii, pochádza z Košického (80 %), Banskobystrického (77 %) a Trnavského kraja (76 %) a menej z Bratislavského kraja (67 %).

Graf 32. VŠO: Plánujete po skončení štúdia pracovať ako učiteľ?, 2018 (%)

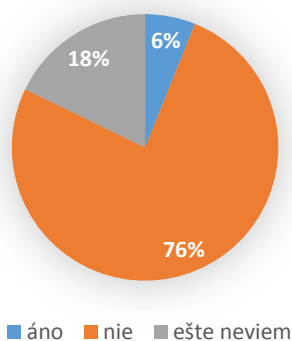

Graf 33. Percento študentov učiteľstva, ktorí plánujú po skončení štúdia pracovať ako učelia (Porovnanie podľa krajov trvalého bydliska), 2018 (%)

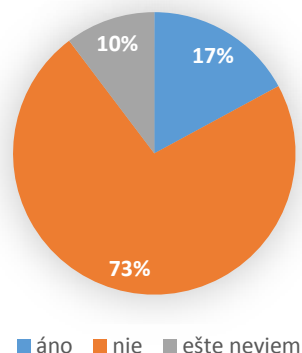

Nad zápisom do vzdelávacieho programu s cieľom stať sa učiteľom uvažuje 6 % vysokoškolákov iného študijného programu (Graf 34). Z pohľadu študijných odborov ide hlavne o študentov prírodných vied (14 %). 18 % opýtaných vysokoškolských študentov neučiteľských odborov ešte nevie, či by chceli zmeniť svoje pôsobenie smerom k učiteľskému povolaniu. Zo skupiny stredoškolákov uvažuje nad štúdiom učiteľstva 17 % respondentov a 10 % si ešte nie je istých (Graf 35). Podľa dát CVTI SR sa v roku 2017 na učiteľský odbor hlásilo približne 10 % zo všetkých uchádzačov o vysokoškolské štúdium.

Graf 34. VŠO: Uvažujete nad zápisom do vzdelávacieho programu (teda doplnujúceho pedagogického štúdia alebo vysokoškolského štúdia učiteľstva), aby ste sa stali učiteľom?, 2018 (%)

Graf 35. SŠ: Uvažujete nad tým, že by ste išli študovať učiteľstvo na vysokej škole, aby ste sa stali učiteľom?, 2018 (%)

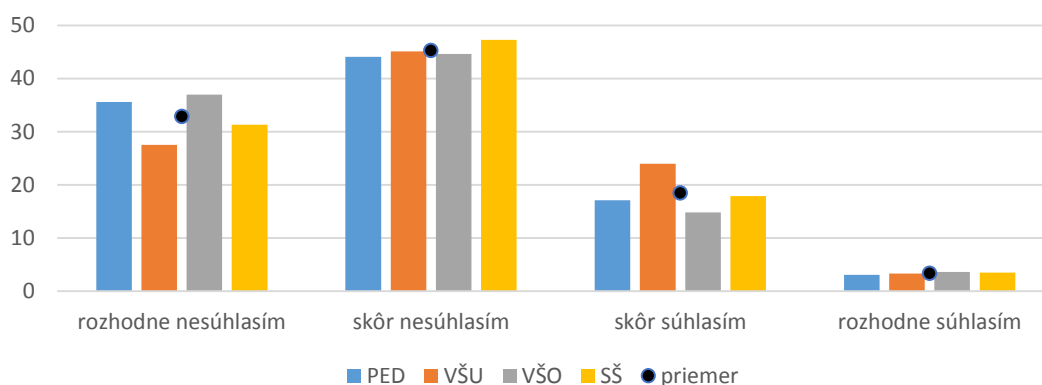
5. Spoločenské ocenenie práce učiteľa a predstava o učiteľskej profesii

5.1 Spoločenské ocenenie práce učiteľa

Všetci respondenti sa vyjadrili, do akej miery súhlasia alebo nesúhlasia s výrokom, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená.

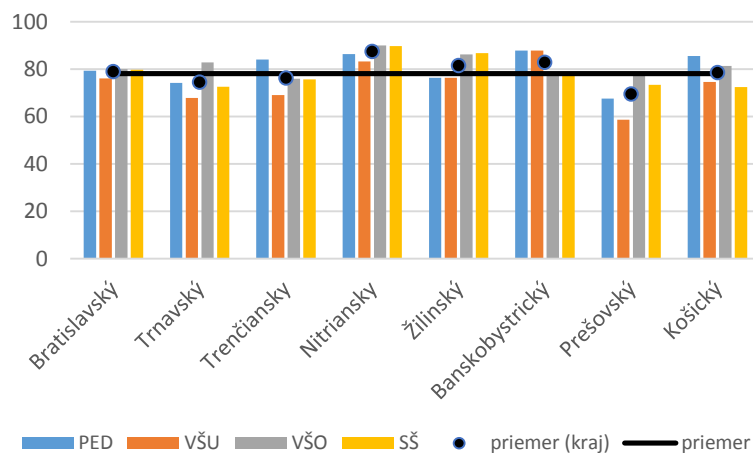
78 % zo všetkých opýtaných nesúhlasí s tvrdením, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená (Graf 36). Vo väčšej miere sa tak vyjadrili vysokoškolskí študenti neučiteľských smerov (82 %). Naopak, najväčšiu vieru v ocenenie práce učiteľa spoločnosťou majú budúci učelia. 27 % z nich sa stotožňuje s výrokom, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená. Odpovede na túto otázku môžu dokreslovať predchádzajúce zistenia, že nízke spoločenské uznanie a zlý obraz profesie učiteľa je jeden z najčastejších dôvodov, prečo sa študenti rozhodli nestať učiteľom.

Graf 36. Práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)

Vyššiu skepsu v spoločenské ocenenie práce učiteľa prejavili respondenti pochádzajúci z Nitrianskeho (87 %), Banskobystrického (83 %) a Žilinského kraja (82 %) (Graf 37). Menšia miera skepsy sa objavila medzi opýtanými z Prešovského (69 %) a Trnavského kraja (74 %).

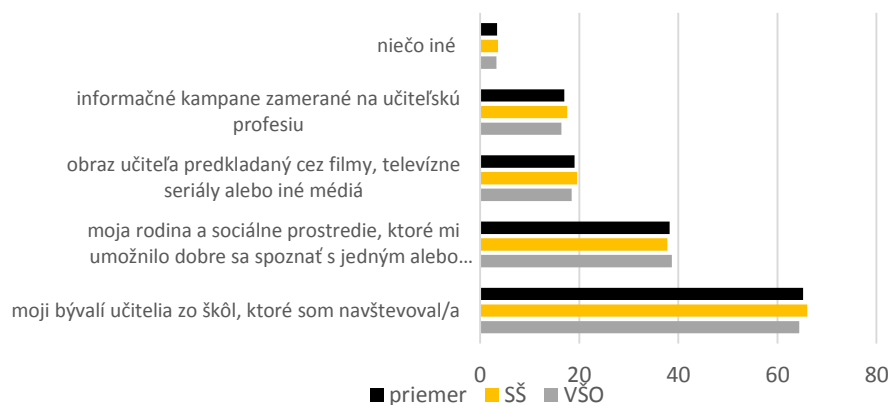
Graf 37. Percento respondentov, ktorí nesúhlasia s tvrdením, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená (Porovnanie podľa krajov), 2018 (%)

5.2 Predstava o učiteľskej profesii

Stredoškolskí študenti a vysokoškoláci iných než učiteľských smerov odpovedali na otázku, čo malo najväčší vplyv na ich predstavu o učiteľskej profesii²⁸ (Graf 38). Najviac z nich sa vyjadrilo, že obraz o učiteľstve formovali predovšetkým ich bývalí učitelia zo škôl, ktoré navštevovali (65 %) a ich rodina a sociálne prostredie, ktoré im umožnilo dobre sa spoznať s jedným alebo viacerými učiteľmi (38 %). V malej miere respondentov ovplyvnili informačné kampane zamerané na učiteľskú profesiu (17 %). Treba však poznamenať, že možnosť „obraz učiteľa predkladaný cez filmy, televízne seriály alebo iné médiá“ špecificky nemenuje spravodajstvo (noviny alebo televízne noviny), ktoré by mohlo byť výrazným faktorom formujúcim predstavu o učiteľskej profesii.

Graf 38. Čo malo najväčší vplyv na Vašu predstavu o učiteľskej profesii? (Porovnanie podľa skupín respondentov), 2018 (%)

Záver a odporúčania

Táto analýza prezentovala zistenia o faktoroch, ktoré ovplyvňujú atraktivitu učiteľskej profesie a tiež to, do akej miery sú dôležité pre súčasných a potenciálnych učiteľov. Zistenia môžu slúžiť ako podklad pre ďalšie analýzy a diskusie o súčasnom postavení učiteľov, ako aj pre formuláciu možných riešení problémov spojených s atraktivitou učiteľskej profesie.

Výsledky prieskumu ukazujú, že profesia učiteľa má viaceré pozitívne stránky, ktoré ju môžu robiť atraktívnou. Ide predovšetkým o prácu s mladými ľuďmi (viac ako 50 % respondentov uviedlo, že je to jeden z top troch dôvodov, prečo sa rozhodli alebo prečo by sa rozhodli stať učiteľom). Ďalšími kladne hodnotenými stránkami sú odovzdávanie hodnôt (41 %) a vedomostí (39 %). Práve prostredníctvom týchto atribútov by sa mohol budovať pozitívny obraz tohto povolania.

Prieskum však poukázal aj na faktory, ktoré sú pre potenciálnych záujemcov o túto profesiu výraznou prekážkou. Najvýznamnejšou negatívnou stránkou učiteľského povolania je nízky plat. Pre 58 % študentov bol nízky plat jeden z troch najčastejších dôvodov, prečo sa rozhodli nestáť učiteľom. Zvýšenie platu bolo zároveň najčastejšie uvádzaným opatrením pre zatraktívnenie profesie (uviedlo ho 70 % respondentov). V prípade začínajúcich učiteľov by podľa názoru respondentov na adekvátnu výšku platu malo dôjsť k nárastu platu o polovicu a v prípade učiteľov s 10-ročnou praxou minimálne o štvrtinu. Výsledky prieskumu teda potvrdzujú, že konkurencieschopnejšie platy sú hlavným nástrojom zatraktívnenia profesie. Od uskutočnenia prieskumu došlo k zvyšovaniu plátov o 10 % k 1.1.2019 a zvýšeniu plátov začínajúcich učiteľov k 1.9.2019. Najbližšie sa platy budú zvyšovať všetkým učiteľom o 10 % k 1.1.2020. Súčasne by mal podľa opýtaných narásť podiel odmeňovania na základe hodnotenia kvality práce učiteľa zo strany vedenia školy zo súčasných 14 % (MŠVVaŠ SR, 2019) na 21,8

²⁸ Respondenti si vybrali najviac 2 z 5 možných odpovedí. Tie sú vypísané v Graf 38.

%). Tieto údaje môžu byť cenným vstupom do diskusie, do akej miery má byť učiteľský plat zásluhový, respektíve ponúkať istotu vo forme taríf.

Zároveň sa ukázalo, že nízky plat viac odrádza mužov ako ženy (pre 61 % mužov bol nízky plat jeden z top troch dôvodov, prečo sa rozhodli nestat' učiteľom, v prípade žien to bolo 54 %). Súčasne výsledky potvrdili, že problém nízkych platov je naliehavější pre západ Slovenska. Pre študentov z Bratislavského a Trnavského kraja boli totiž nízke platy významnejším faktorom, prečo sa rozhodli nestat' učiteľom. Tieto údaje môžu prispieť do diskusie o potenciálnej regionálnej platovej diferenciacii učiteľov.

Výsledky prieskumu súčasne ukázali, že dôležitým problémom je aj nízke spoločenské ocenenie profesie učiteľa. Nízke spoločenské uznanie a zlý obraz profesie učiteľa bol druhým najčastejším dôvodom, prečo sa študenti rozhodli nestat' učiteľom. Zároveň 78 % zo všetkých opýtaných nesúhlasilo s tvrdením, že práca učiteľa je v spoločnosti dostatočne ocenená. Preto treba pozitívne ovplyvňovať mienku ľudí o učiteľskom povolaní, napríklad prostredníctvom médií. Najlepšie však môžu ovplyvniť povedomie o učiteľskej profesii v spoločnosti práve učiteľia. Z výsledkov prieskumu totiž vyplýva, že najväčší vplyv na predstavu o tomto povolaní zohrali bývalí učiteľia škôl, ktoré študenti navštevovali (uviedlo tak 65 % stredoškolských študentov a vysokoškolákov iných než učiteľských smerov).

Z výsledkov prieskumu vyplynulo, že učiteľská profesia je náročná najmä z dôvodov nedostatku disciplíny a motivácie niektorých žiakov (uviedlo to 42 % pedagógov a študentov učiteľstva), prílišného stresu (41 %) a pracovného zaťaženia nesúvisiaceho s učením (38 %). Časť týchto problémov by bolo možné vyriešiť lepšími pracovnými podmienkami učiteľov (toto opatrenie by mohlo zvýšiť atraktivitu učiteľského povolania podľa 31 % respondentov). Prieskum zároveň poukázal na to, že ďalšou z kľúčových výziev učiteľskej profesie je málo možností na profesijný rast. Väčšie možnosti na rast sú dôležité najmä pre mladšie generácie učiteľov. Lepšie nastavenie profesijného rastu učiteľov by mohlo byť dôležitým nástrojom, ako motivovať študentov, aby sa stali učiteľmi a ako zabezpečiť, aby mladí učiteľia neopúšťali profesiu.

Napriek náročnosti profesie a viacerým negatívnym stránkam povolania sú však učiteľia s výberom svojej profesie zväčša spokojní a nevedia si predstaviť jeho zmenu. Podrobnejšia analýza však ukazuje, že tento fakt menej platí pre učiteľov z Bratislavského kraja a pre mladších učiteľov. Tieto skupiny učiteľov zároveň vo väčšej miere zvažovali aj iné študijné možnosti. Tieto údaje tak môžu byť zaujímavým vstupom do diskusie o potenciálnych opatreniach zacielených na tieto skupiny učiteľov.

Prekvapujúco môžu vyznievať výsledky, že takmer tri štvrtiny opýtaných študentov učiteľských odborov vo vzorke plánujú po skončení štúdia pracovať ako učiteľia. Žiaľ, nemáme k dispozícii údaje, koľkí študenti v skutočnosti vykonajú aktívne kroky k tomu, aby sa zamestnali ako učiteľia. Avšak aj v tomto prípade sa ukazuje, že menší záujem o učiteľskú profesiu majú študenti z Bratislavského kraja.

Odporúčame v rámci atraktivity učiteľského povolania realizovať doplnujúce analýzy, ktoré by prezentované výsledky a načrtnuté odporúčania zasadili do kontextu a komplementovali ich dátami z iných zdrojov a literatúrou.

Literatúra

EK, 2013. Study on Policy Measures to improve the Attractiveness of the Teaching Profession in Europe. European Commission. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/study/2013/teaching-profession2_en.pdf

MŠVVaŠ SR, 2019. Výsledky štatistického zisťovania o zamestnancoch a mzdových prostriedkoch v školstve v roku 2018, MŠVVaŠ SR. Dostupné z: <http://www.minedu.sk/data/att/14466.pdf>

Platové tarify, 2017. Platové tarify pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov a zvýšenie platových taríf v závislosti od dĺžky započítanej praxe účinné od 1. septembra 2017, MŠVVaŠ SR. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/data/att/12033.pdf>

ŠÚSR, 2019. Mzdy zamestnancov podľa SK NACE Rev. 2, STATdat. Dostupné z

<http://statdat.statistics.sk/>

TALIS, 2019. Teaching and Learning International Survey 2018 Data [online databáza]. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/education/talis/talis-2018-data.htm>

Varsik, S., 2019. QUO VADIS. Komentár IVP, MŠVVaŠ SR. Dostupné z:

<https://www.minedu.sk/data/att/14502.pdf>